

**MEHNAT MUHOFAZASINING NAZARIY VA
QONUNCHILIK ASOSLARI****Qobilov Farxod Egamberdiyevich**

Forish tuman texnikumi

Mehnat muhofazasi fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada mehnat muhofazasini tashkil etishning nazariy tamoyillari va O'zbekiston Respublikasining sohaga oid qonunchilik bazasi tahlil qilinadi. Ish joylarida xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, ishlab chiqarishdagi jarohatlarning oldini olish hamda xodimlarning ijtimoiy himoyasini ta'minlashning huquqiy mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, texnikum talabalariga mehnat xavfsizligi madaniyatini singdirishning ahamiyati bayon etilgan.

Abstract: This article analyzes the theoretical principles of organizing labor protection and the legislative framework of the Republic of Uzbekistan in this field. The legal mechanisms for creating safe working conditions in workplaces, preventing industrial injuries, and ensuring social protection of employees are covered. Also, the importance of instilling a culture of labor safety in technical school students is described.

Kalit so'zlar: Mehnat muhofazasi, mehnat kodeksi, xavfsizlik texnikasi, ishlab chiqarish sanitariyasi, huquqiy asoslar, kasb kasalliklari, jarohatlanish, davlat nazorati.

Keywords: Labor protection, labor code, safety techniques, industrial sanitation, legal foundations, occupational diseases, injury, state control.

KIRISH

Har qanday jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotida inson resursi eng oliy qadriyat hisoblanadi. Shu sababli, xodimlarning ish jarayonida

sogʻligʻi va xavfsizligini taʼminlash davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biridir. Mehnat muhofazasi — bu mehnat jarayonida insonning xavfsizligini, sihat-salomatligini va ish qobiliyati saqlanishini taʼminlashga qaratilgan huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy, texnikaviy, sanitariya-gigiyena va davolash-profilaktika tadbirlari tizimidir.

Forish tuman texnikumi kabi professional taʼlim muassasalarida boʻlajak mutaxassislarga mehnat muhofazasining nazariy va qonunchilik asoslarini oʻrgatish, ularning kelajakda ishlab chiqarish xavflaridan himoyalanihlari va qonuniy huquqlarini bilishlari uchun mustahkam poydevor boʻlib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM: MUHOKAMA

1. Mehnat muhofazasining nazariy asosi va tarkibiy qismlari

Nazariy jihatdan mehnat muhofazasi bir-biri bilan chambarchas bogʻliq boʻlgan toʻrtta asosiy yoʻnalishni oʻz ichiga oladi:

- Xavfsizlik texnikasi: Ishlab chiqarishdagi xavfli omillarning xodimga taʼsirini bartaraf etuvchi texnik choralar tizimi.
- Ishlab chiqarish sanitariyasi: Zararli ishlab chiqarish omillarining taʼsirini kamaytirishga qaratilgan gigiyenik tadbirlar.
- Yongʻin xavfsizligi: Korxona va tashkilotlarda yongʻin chiqishining oldini olish va uni bartaraf etish qoidalari.
- Mehnat qonunchiligi: Mehnat munosabatlarini tartibga soluvchi huquqiy normalar.

2. Qonunchilik asoslari va meʼyoriy hujjatlar

Oʻzbekiston Respublikasida mehnat muhofazasining huquqiy asosi ierarxik tizimga ega boʻlib, u quyidagilardan iborat:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi: Har bir shaxs munosib mehnat sharoitlarida ishlash huquqiga egaligi kafolatlangan.
2. Yangi tahrirdagi Mehnat Kodeksi: Ish vaqti, dam olish vaqti, ayollar va yoshlar mehnati boʻyicha imtiyozlarni belgilaydi.

3. "Mehnat muhofazasi to'g'risida"gi Qonun: Ushbu qonun sohadagi munosabatlarni bevosita tartibga soladi va ish beruvchining majburiyatlarini aniq belgilab beradi.

3. Ish joyida xavfsizlikni tashkil etish mexanizmlari

Maqolada muhokama qilinayotgan muhim jihatlardan biri — bu ish beruvchi va xodim o'rtasidagi mas'uliyat taqsimotidir. Qonunchilikka ko'ra, ish beruvchi xavfsiz mehnat sharoitini yaratishga, xodim esa belgilangan yo'riqnomalarga rioya qilishga majburdir.

XULOSA

Mehnat muhofazasining nazariy va qonunchilik asoslarini chuqur o'rganish ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy omilidir. Xavfsizlik qoidalariga rioya qilingan joyda jarohatlanish darajasi pasayadi, bu esa o'z navbatida iqtisodiy yo'qotishlarning oldini oladi. Forish tuman texnikumi talabalari uchun ushbu mavzu nafaqat nazariy bilim, balki ularning hayotiy xavfsizligi garovidir. Zero, mehnat muhofazasi — bu inson hayotini asrash qonunidir.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Mehnat muhofazasi to'g'risida"gi Qonuni (yangi tahriri).
3. G'oyibov M. "Mehnat muhofazasi" (darslik). – Toshkent: "O'zbekiston", 2019.
4. Yormatov G'.Y. "Hayot faoliyati xavfsizligi". – Toshkent: Aloqachi, 2015.
5. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) konvensiyalari va tavsiyalari.